

Sumerian Evidence: Turkic-Sumerian Cognates from Dr. Osman Nedim Tuna

(Because of Dr. Tuna's recent tragic death, he was unable to complete the next (and English) version of the book which was published originally in Turkish. Because of the importance of the work, I am presenting it in electronic form for the Internet. H.M. Hubey)

Sümerce –Türkçe Ses Denklikleri (Kuralları) (Sumerian-Turkish Regular Sound Change Rules)

Dr. Osman Nedim Tuna

A. Doğrudan Görülebilen Denklikler (Sound equivalences that can be seen directly.)

1. **agar** 'lead (metal)' (EHG. 34, 58)
ağır 'ağır' (DLT, I, 52)
2. **azgu** 'neck-stock (for use with animals)' (Grd. 331)
asgu <as- 'asmak' (DLT, I, 173), krş. asgu (DSz. 342), **asgı** (DSz. 341), **asku** (DSz. 345), **askı** (DSz. 344)
3. **bulug** 'Grenze, Grenzegebiet' (D. 31)
buluñ 'köşe, bucak, zaviye' (DLT, II, 371). 'köşe, yön, taraf, cihet' (EUSz. 53)
4. **di** 'to speak' (Grd. 342)
ti 'demek' (DLT, III, 231)
5. **dingir** 'Gott' (D. 84), 'god; (Grd. 341)
tenri 'Tanrı' (DLT, I, 685, 'gök, sema' (DLT, III, 377)
6. **du₃** '(III, 3) 'voll sein, füllen' (D. 73)
tol 'dolmak, (KBİ, 458), krş. to-k (KBİ, 457) ve to-d- (KBİ, 455)
7. **dug** B. 23. 'to pour out' (D. 78)
tök- 'dökmek, boşaltmak' (DLT, II, 19)
8. **dur** 'seat' (MSL, III, 58)
tör 'evin veya odanın em iyi, en önemli yeri, sediri' (DLT, III, 121)
9. **eş** 'blow' (said of wind) (Prince, 106)
es- 'esmek' (DLT, I, 165)
10. **gim** 'like (Akk.(k)ima id.)' (MSL, IV, 43), 'like, as' (Grd. 358)
kipi 'gibi' (DLT, I, 483)
11. **ñum** 19. 'Lager, Stall' (D. 126)
kom 'ağıl, ahır' (SDD, II, 1695) krş. komuk 'at gübresi' (DLT, I, 383)
12. **iduga** 'parfume' (MSL, IV, 23)
yıdıg 'pis kokan, taaffün etmiş' (EUSz. 293); 'kötü kokan herşey' (DLT, III, 12); 'kötü kokulu (şey)' (KBİ, 537)
13. **kad** 'knüpfen' (MSL, II, 133), 'binden' (D. 140), **kad** 'festlügen' (D. 140)
kada- 'annegeln, befestigen' (çç. 147, 2), **kadan-** 'pekişmek, yerleşmek' (TTS, IV, 2157)
14. **kabkagag** 'mayiler koymağa mahsus bir kap' (EDSz. 71), kagag 'mayileri koymağa mahsus bir kap' (EDSz. 67); ka 'a vessel' (EHG. 94), kab id. (EHG., 947)
kapkacak 'kap kacak' (PdC. 3925; Mf. çn. 3 a, 11); kapkaç 'kap kacak' (TTS, IV, 2148); kakaça 'içine akarlar konan kap; kapkacak' (DLT, III, 211, 238); ka 'kap, zarf (mayi için)' (DLT, 407); 'kap, tabak' (KBİ, 2552), kap, 'kap...,zarf...' (DLT, I, 195); kaça 'kap' (DLT, III, 238); Tkç. Kap kacak

15. **kaş₄** 'speed' (Grd. 374) 'galoppieren' (D. 142, IV kaş₄)
kaç- 'koşmak, seğırtmek' (YTSz. 121)
16. **kaş** 'urin (MSL, II, 144; Grd. 374; D. 42)
kaş+a-n- '(hayvan, at) işemek' (DLT, II, 1557), '(büyük baş hayvanlar) işemek' (YTSz. 129),
'uriner' (PdC. 406)
17. **ki** 'machen' (D. 103) vgl. Kid, id. (D. 148)
ki-1- 'yapmak, kılmak' (DLT, I, 36)
18. **kid₂** 'spalten' (D. 149), 'to split, to cut into pieces' (MSL, III, 167); **kud** 'to cut off (Grd. 378)
kıd- 'kıymak, öldürmek' (ETY, KT, Güney 6); kıy- 'kıymak' (KBİ, 253; Tz, 200)
19. **kiri₆** 'garden, field' (EHG, 63)
kır 'kır, basık, dağ, açık yer' (DLT, I, 324; III, 39)
20. **ku** 'werfen, lagen, niederlagen, gründen; Niederlessung' (D. 143)
ko 'bırakmak, terketmek, koymak' (YTSz. 143), ko-d- 'koymak, bırakmak, terketmek'
(DLT, II, 29)
21. **kur** 'Land' (MSL, III, 148)
kuru 'kara, toprak, yer' (TYSz. 149)
22. **kur** 2. 'guard, watch' (D. 144), 'protect, shelter' (Prince, 212)
kori- 'korumak' (DLT, III, 263), **koru-** id. (KBİ, 272)
23. **men** II 'ich' (D. 162)
men 'ben' (EUSz. 129)
24. **nammu** 'what (is) it?' (MSL, IV, 42)
neme 'ne kadar?' DLT, III, 38) ne? (DLT, III, 214)
25. **nig** 'thing' (Grd. 394), nig 'whatsoever' (MSL, III, 69)
nen 'nesne, şey, mal' (DLT, I, 126; KBİ, 328)
26. **nigname** 'whatever' (MSL, IV, 30) (bk. Yk. 21, 22)
nenmenin 'herşey, her ne ise' (Mk. E. 199)
27. **sag** 'gut' (MSL, III, 127)
sag 'sağ, that, iyi, temiz, halis; sağ, sağlam' (DLT, III, 154, 159)
28. **saħar** 'a sort of vessel' (D. 175)
sagır 'içerisine şarap konulan, havana benzer söbü bir kap' (DLT, I, 406)
29. **sig** 'dünn' (MSL, III, 148)
sıg 'shallow; shoal' (Rd. 1010), sıga 'sığ' (YTSz. 1857)
30. **sum** 'geben' (D. 178), 'to give' (MSL, IV, 38)
sun- 'sunmak, uzatmak' (KBİ, 409)
31. **tag** '(I-12) 'fangen, jagen' (D. 203-204)
daga- 'to follow, accompany, travel with; to submit oneself to obey; to imitate...' (Lessing'
216)
32. **taħ** 'hinzufügen' (MSL, III, 123)
tak- 'takmak' (DLT, II, 16, 17), 'takmak, bağlanmak' EUSz. 221)
33. **te(ga)** 'to attain, to reach, to touch upon' (Grd. 418), **tag** 'to touch' (Grd. 416)
teg- 'değmek, dokunmak, ulaşmak' (KBİ, 431)
34. **tibira** 'mental' (Falkenstein, 17)
temir 'demir' (EUSz. 233)
35. **tin** 'Leben' (MSL, III, 141)
tın 'ruh, nefes, soluk' (KBİ, 441)
36. **tu** 'eintreten' (MSL, III, 113), 'to enter' (Grd. 420)

37. **tu-** 'kapatmak, tıkmak, kaplamak' (KBİ, 465)
tuku 'weben, Kleid' (D. 207)
toku- 1. 'dokumak' (EUSz. 245)
38. **tuku** 'schütteln, wanken' (D. 207)
toku- 2. 'vurmak' (EUSz. 245), toki- 'vurmak, dövmek, ezmek, tokmaklamak' (EUSz. 244)
39. **tuku₇** V, 7, 'verfolgen, jagen' (D. 207)
daga- 'to follow, accompany, travel with...' (Lessing, 216)
40. **u** 'Schlaf (MSL, III, 675, u, 'Schlaf, ruhen' (D. 99)
u 'uyku' (EUSz. 262; DLT, III, 247)
41. **u** 'Zehn' (D. 98, 1 u. A. 1))
on 'on' EUSz. 141; DLT, I, 49)
42. **ubur** 'weibliche Brust' (MSL, II, 145; D. 102), 'teats' (Grd. 426; Falkenstein, 26)
öbür 'breast, bosom, front, lap; part of the dress or coat covering the breast; south, southern side of a mountain' (Lessing. 628), krş. **kögüz** id.
43. **ud** 'Zeit' (D. 104), 'time (in general)' (Grd. 425)
öd 'zaman, vakit, mevsim, hava' (DLT, I, 44, II, 77); 'zaman, vakit' (KBİ, 351)
44. **udi** 'sleep' (MSL, III, 67); 'Schlafen' (D. 100)
udi- 'uyumak' (EUSz. 262; DLT, I, 39)
45. **umuş** 2. 'Werk' (D. 108, 111)
yumuş 'hizmet, vazife' (KBİ, 558); iş, hizmet, görev, ödev' (YTSz. 252)
46. **ur** 'ernten, (Korn) schneiden' (MSL, III, 146)
or- 'kesmek, biçmek, vurmak' (DLT, I, 14)
47. **urgu** 'lager' (D. 111)
örgük 'sahtiyandan yapılmış minder ve döşek' (Muh. 55); örgin, örgün 'taht' (EUSz. 1520, örge 'tente pavillon' PdC. 55)
48. **uri** 'jener Tag, ferner Tag' (Falkenstein, 34)
uri+d (çf. **urida, uridu**) 'before, formerly; in advance, before hand, previous to' (Lessing. 881)
49. **uş** 'Verstand' (MSL, III, 111; D. 113, III. us₃)
us 'akıl' (EUSz. 267), 'hayır ve şerri ayırtediş' (DLT, I, 36)
50. **uş** 'Werk' (D. 108, us₄, 3)
iş 'iş' (EUSz. 99; DLT, II, 166), iş id.
51. **zag** 'right side' (MSL, III, 85) (D. 115, I zag)
sağ 'sağ taraf (TTSz. V, 3240), 'right, the right hand side' (Rd. 972)
52. **zibin** 'insekt' (D. 120)
çibin 'sinek' (Muh. 25; Idr. 29); çubun 'sinek' (KBİ, 129)

**B. Kolay tanınamayan kelimelerle ilgili denklikler
(Sound changes that are not easy to spot)**

- a. **Kelime başı ünsüzleri: đ, g, m, s ş, Ø
(Word-Initial Consonants: đ, g, m, s ş, Ø)**

1. Sumerian –đ vs Turkic –z, Ø

1. **đar** 'spalten, zerchneiden, zerstören' (D.71; MSL, III, 100)
yar- 'yarmak' (DLT, I, 399; KBİ, 523)
2. **đib** 'Band' (D.83)

- yip** 'ip' (KBİ, 546)
 3. **đig** 'Sesamöl' (D. 83)
yag 'yağ' EUSx., 279; DLT. I. 182)
 4. **đir** 'zerspalten, zerstören, umwerfen' (D.83)
yir - 'yirmek' (DLT, III, 58)
 5. **đirig** 'to be excessive, to be too much, too many' (Grd.341), 'überevoll sein, voll sein' (D. 87), **điri** 'übergross, 'übershuchüssig' (MSL, III, 142)
irig 'sert, kaba, haşin, gayretli' (KBİ, 199) **iri** 'kaba, sert, katı, kalın' (YTSz. 116), 'large, huge, voluminous, big' (Rd. 546)
 6. **đirig** 'to accumulate' (Grd. 341)
irk- 'toplamak' (DLT, III, 420)
 7. **đirig** '2. Zerspalten, zerstören, umwerfen' (D. 87)
yirik 'torn, rent' (Rd. 1258), **yirik** "biraz yırak, az yarık" (YTSz. 247), **yirük** 'yirik' (DLT, III, 18)
 8. **đirra** 'hülfe' (D. 87)
yarı 'yardım' (KBİ, 525)
 9. **đugud** 'schwer' (MSL, III, 141), 'schwer, gewichtig' (D. 79), 'to be heavy, to be important' (Grd. 346), **krş.umun** 'gewichtig, schwer' (D, 108)
yoğun 'kalın, yoğun' (KBİ, 549)
 10. **đulum** 'misery, suffering' (Grd. 341)
yulug 'fidyе, feda, kurban' (KBİ, 557; DLT, I, 210)
 11. **tab** 'verschlissen (Tür)' (MSL.III.135)
yap- 'örtmek, kapamak" (DLT, I, 348; KBİ. 523)
 12. **taga** 'Feind, Peiniger' (D, 204)
yagi 'düşman' (DLT, I, 41; KBİ, 513)
 13. **tar** 'to cut, to break' (Grd. 417), **-ta TAR** 'be cut off from'(Grd. 417)
yar 'yarmak' (DLT, III, 33; KBİ, 513)
 15. **tu₅** 'waschen, baden, libieren' (D.206)
yu- 'yıkamak' (DLT, III, 45: KBİ, 556)
 16. **tul₂** 'Brunnen, Graben, Kanal'(D.207), **TÜL** well' (EHG, 98), 'spring (water source)' (EHG. 83), **tu** 'Lehmgrabe' (MSL, III, 217)
yul 'kaynak, çay, pınar, su pınarı, kaynağı, gözü' (DLT, III, 4; KBİ, 556)

II. Sumerian -g vs Turkic Ø, -y

1. **gamar** 'wichtig sein' (D.41)
agir 'ağır' (DLT, I, 52)
 2. **garim** 'Fluss-Aue' (MSL, III, 109)
ar(ı)k 'irmak, ark, germeç, kaş, kanal' (DLT, I, 65)
 3. **gaz** 'to crush' (Grd. 356). **gaza** 'zerbrechen' (MSL, III, 143)
ez 'to crush, to pound,' **ezme** 'crushed, pounded' (Rd. 357)
 4. **geme** 'Magd' (MSL, III, 125; D. 45)
eke 'büyük kız kardeş' (DLT, I, 685, **egēt** 'gerdek gecesi gelin için gönderilen hizmetçi kadın (DLT), I, 51)
 5. **gi** 'Rohr' (MSL, III 121, 144), 'REED(s)' Grds. 357)
ı 'ağaç, ekin, bitki, orman' EUSz. 81)

6. **gid** 1. 'entfernen' (D. 60)
id 'salmak, göndermek, serbest bırakmak' (DLT,I,210); 'salmak, göndermek, serbest bırakmak, geçirmek, ulaştırmak (KBİ, 181)
7. **gid** (II gid₂) 'drängen' (D.60)
it- 'itmek'(DLT, I, 171)
8. **gig** 'to be ill, to ache, to hurt, to give pain' (Grd. 358)
ig 'hastalık' (DLT, I, 48), 'hastalık, hasta' (KBİ. 188)
9. **giş** 'wood, tree (GRD. 360)
yış 'orman, dağ, ağaç, çalı' (EHG. 436)
10. **gişig** 'Tür' (D. I 30), 'door' (EHG. 436)
eşik 'kapı' (KBİ, 206)
11. **gişkim** willow' (MSL, IV, 20)
yılgin 'ılgin, ılgin, ağacı, Tamariska' (DLT, III, 375 **ılgin** 'tamarisk' (Rd. 501)
KBal tal 'willow'
12. **gud** 'ox' (Grd. 362), 'Stier' (D.51). **gu** 'Rind' (MSL, III, 137)
ud 'sığır, öküz' (GLT, I, 45), 'boğa (burcu); sığır' KBİ, 488)
13. **gukin** 'ökumene' (MSL, III, 1465, krş. **ukkin** 'Versammlung' (MSL, III, 146)
ökün 'para, gül ve buna benzer şeylerin yığını' (DLT, I75), öküme 'yığın' (DLT, I, 755; **üg-**
'yığmak' (KBİ, 504)
14. **gur₁₀(x)** 'ernten' (D. 55)
or- 'kesmek, biçmek, vurmak' (DLT, I, 14)
15. **gurun₆** 'Ernte' (D. 55)
orum 'kesim' (DLT, I, 75)

III. Sumerian -m vs Turkic -K

1. **mal** (Emesal) 'to say' (for gal), (Grd. 384)
kal- 'kalmak' (DLT, I, 41; KBİ, 215)
2. **marun** 'Ameise' (D. 160)
karınça 'karınca (DLT, III, 375)
3. **maş** 'Grenze' (D. 160)
kaş 'herhangi bir şeyin kıyısı' (DLT, III, 152)
4. **maş** 'Zwilling' (MSL, III, 133)
koş 'çift, çifte, herhangi bir şeyin çifti, eşi' (DLT, I, 359)
5. **mir** 'anger' (MSL, IV, 35)
kız- '1. To be angry, cross, il tempered; to be angry, vexed (with), 2. To get hot...' (Rd. 661), **kızga-** '(kul) kızıp uzaklaştırmak, kakımak' (DLT, III. 290)
6. **mu** 'name, fame' (literally 'name') (Grd. 388; MSL, V, 65)
kü 'ün, şan' (DLT, III. 212); 'ün, san' (KBİ, 220)
7. **mud** 'Blut' (MSL, III, 100), 'blood' (Grd. 389)
kan 'kan' (DLT, I, 192; KBİ, 220)
8. **mulu** 'Fuss' (D, 165)
köl 'foot, leg' (Lessing, 483)
9. **mulu** (Emesal) 'man' (Grd. 388)
kul 'kul, köle' (DLT, I, 27; KBİ, 289)
10. **muşen** 'Vogel' (MSL, III, 55), 'bird' (Grd. 389)

kuş 'kuş, (DLT, I, 22; KBİ, 293)

IV. Sumerian -n vs Turkic -y

1. **nad₉** 'sich niederlagen, beachlafen; sich lagern' (D. 168; MSL, III, 152)
- yad-** 'yaymak, döşemek, sermek' (DLT, I, 15)
2. **nad₃** (=nad₂) 'liegen' (D. 168, **na** 'to lie down, to rest' (Grd. 390)
- yat-** 'yatmak' (DLT, I, 36)
3. **nanga** 'Bezirk' (D. 168), 'district' (MSL, III, 72, 101)
- yaña** 'herhangi bir ırmağın bir yanı' (DLT, 111, 369), **yañak** 'yan, taraf (DLT, I, 241); yanggak 'yan, taraf (EUSz. 283)
4. **niggig** 'tabou' (Grd. 395)
- yig-** 'bir şeye engel olmak, alıkoymak' (DLT, I, 399, 'mani olmak, engel olmak' (KBİ, 358)
5. **nigin** 'Summe' (D. 171; MSL, III, 111)
- yigin** 'yığın, küme, yığılmış' (DLT, I, 15)
6. **nunuz** 'bead' (EHG. 21; Falkestein, 29)
- yinçü** 'inci, cariyeye' (DLT, I, 273), 'KBİ, 545), **yünçü** (KBİ, 56)
7. **nurum** 'Licht' (D. 170)
- yaruk** 'ışık, aydınlık; paralak' (DLT, I, 46), 'aydınlık, parlak' (KBİ, 527)

V. Sumerian -s vs Turkic -y, Ø

1. **sar** 'schreiben, (MSL, III, 113); 'to write' (GRD, 403)
- yaz** 'şaşmak, yanılmak, çozmek, yazmak' (DLT, I, 192; II, '20; III, 59); 'nakşsetmek, resmetmek, süsleyip 'bezemek' (YTSz. 240), **yazıkçı** 'mektup getirip götüreren elçi' (DLT, III, 55)
2. **sig** 'prime, good' (Salonen, 22)
- yig** 'yeğ, iyi, daha iyi' (KBİ, 543)
3. **sig** 'wool, body-hair' (Grd. 405), Wolle' (MSL, III, 111)
- yuñ** 'yün, yün sümeği, pamuk' (DLT, I, 250)
4. **silig** (II, 2) 'Hand' (D. 182)
- elig** 'el' (DLT, I, 72; 4KBİ, 145)
5. **sulu** 'Weg' (D. 178)), sil 'Weg,' sila 'Strasse' (MSL, III, 148), 'avenue, path, trail, road' (Grd. 406) ~ **tila** id.
- yol** 'yol, sefer, ani yola çıkma' (DLT, I, 53), 'yol, sefer' (KBİ, 551)
6. **şeg** 'rain' (Grd. 412)
- yag-** 'yağmak' (DLT, I, 139; KBİ 513).
7. **şir** 'singen und spielen,')MSL, III, 150) sir3 'singen' (D 183)
- yir** 'koşma, türkü, hava, ır, musikide ırlama, gazel' (DLT,II, 14), 'şarkı, türkü' (EUSz, 294)
8. **siş,şiş,şes** 'palace lady' (D. 132)
- işi** 'princes, lady' (EUSz, 99), eşi (ETY., I, 24); **eş** id.DTL, I, 47)
9. **şur** 'wild, decapitated (animal)' (Falkenstein, 29)
- yoz** 'vahşi, yavan, bayağı, zararlı...' (YTSz., 251); **yoza-**'(Kısraktan başka hayvan) kısır kalmak' (DLT, III, 88)

10. **şurim** 'half' (MSL, V, 34)
yarım 'yarım, bir şeyin yarısı, herhangi birşeyin birşeyin ikiye ayrılmış olan parçalarından her birisi' (DLT, III, 19); 'yarım' (KBİ, 526)
11. **zag** 'Grenze' (MSL, III, 85), 'border' (MSL, V, 70), 'shoulder, outer edge, boundary, border' (Grd. 432)
yaka 'taraf, yan, civar' (EUSz, 280)
12. **zal** 'hell werden, glänzen' (D.117)
yal 'yalınmak, alevlenmek' (DLT, III, 63), 'yanmak' (DLT, III, 65), **yaldra-** 'az ışımak, az parlamak' (DLT, III, 437), **yaldruk, yaldrik** 'cılalı, parlak, süslü' (DLT, III.432)
13. **zalog** 'glänzen; hell' (D. 117)
yalın 'alev; yalçın, sarp, çıplak' (YTSz, 232), 'çıplak' (EUSz, 282; KBİ, 518; DLT, III, 373); **yalın** 'alev'(EUSz, 281; KBİ, 517; DLT, III, 373)

VI. Sumerian -Ş vs Turkic -ç

1. **sag** 'small child' (MSL, III, 78)
çağa 'yeni doğmuş, daha tüyü bitmemiş, (YTSz. 48)
2. **sag** 'schlagen' (D. 175)
çak- 'çakmak, vurmak' (EUSz., 58)
3. **sipad** 'shepherd' (Grd. 406), **siba** "Hirt" (MSL, III, 143, **suba** id.
çopan "köy büyüğünün (muhtarının) yamağı, gizir (DLT, I, 402), 'çoban' (Mk.E. 136; Hs.Ş. 2384; Nh. F. 318-16; Çrh. 70; Pd. C. 290)
4. **şab** 'durchschneiden' (MSL, III, 144)
çap- 'vurmak' (DLT, II, 3), **çaptur-** 'boyun vurdurmak' (DLT, II, 180), **çap-4.** çarpmak, vurup kesmek' (YTSz, 51)
5. **şulpae** 'Gott Sulpae' (Falkenstein, 219)
çolpan 'çoban yıldızı' (TZ, 163); çoban yıldızı, zühre yıldızı' İdr. 31), 'sabah yıldızı' (Ab. 247), étoile blanche qui se montre vers l'aurore et sur laquelle se guident les çaravans' (Pd C. 297)
6. **zibin** 'insekt' (D. 120)
çibin 'sinek'(MUh. 25; İdr. 29), **çibun** 'sinek' (KBİ, 129)
7. **zi(d)** 'truth, upright, just' (Grd. 433)
çın 'gerçek, gerçeklik, doğru' (EUSz, 61), çin id. (EUSz.) 63)
8. **ziz** 'emmer (wheat)' (Grd. 435)
çeç '2. Samanından ayrılmış tahıl yığını' (YTSz. 52)

VIII. Sumerian -u vs Turkic k /a

1. **ubur** 'weibliche Brust' (MSL, III, 145; D. 102), 'teats' (Grd. 426; Falkenstein, 26)
kögüz 'göğüs' (KBİ, 274; EUSz, 114; DLT, I, 366) krş **öbür** id. (Lessing, 630)
2. **ud** 'day, time (in general)' (Grd. 425), **ud** 'day' (MSL, III, 136), 'Sonne, Tag, Zeit' (D. 104) krş. **𐎠KIN, hud** id.
kün 'gün, güneş, gündüz' (DLT, I, 69); 'güneş' (KBİ, 300), 'gün, gündüz, (KBİ, 301)
3. **ud** '4. Sturm' (D. 104)
kad 'kar fırtınası, insanı, öldüren bora tipi'(DLT,II,223;III, 147), **kay** 'yağmur ile dolu' (İdr.74), (PdC.413), 'yağmur, sağanak, bora' (YTSz. 131)
4. **udu** 'sheep' (Gd. 427), **udu** 'Schaf' (MSL, III, 111)

- koñ** (<*koni) 'koyun' (ETY, KT, Kuzey Doğu), **koy** 'koyun'(KBİ, 273)
5. **umañ** 'Sumpf' (D. 108), **u₄mu_h4** 'Schlamm der Flüsse' (MSL,III, 217)
- kömek** > **gömek** 'çamurlu, bataklık yer, alan' (DSz. 2149), **kömük** 'bataklık' (DSz. 2957)
6. **umun** 'Gewölk' (D. 108; Falkenstein, 26)
- kümün** 'men, person, people, another man, personality' (Lessing, 501)
7. **un** 'people, folk' (Falkenstein, 26; (D. 109)
- kün** 'elgün, halk' (KBİ, 300)
8. **ur** 'to found, to lay foundation; establish' (D. 112)
- kur-** 'tertib etmek, düzenlemek, hazırlamak; tasarlamak' (YTSz. 148)
9. **ur** 'to sweep away, to be swept over board' (Grd. 429)
- kürü** 'kürek gibi bir şeyle atmak' (YTSz, 151)
10. **uru** 'to look after, to protest' (MSL, III, 146), to guard' (Grd. 430)
- koru-** 'korumak' (KBİ, 272)
11. **urugal** 'Grab' (MSL, III, 143)
- kurgan** 'Grabhügel' (CC 160-22), 'kurgan, kale' (EUSz. 187); 'hisar kale' (Ab. 328); 'kubbe' (TZ, 2115, 'chateau fort; la partie d'une entouree d'une enceinte' (PdC, 427), 'kurgan, mezar' (Şr. KI.107. 107-6) krş. Amga Kurgan (ETY, KT, I, 58, I, 50)
12. **uşan** 'bird' (Falkenstein, 28) krş. **muşen** id.
- kuş** 'kuş' (DLT, I, 22; KBİ, 293)
13. **uşub** 'Vogelnest' (D.114)
- kuş+eb** 'kuş evi=yuva' Bkz. **kuş** yk., eb 'ev' (ETY)

C. Kelimenin ilk ünsüzünden sonraki ünsüzler: ğ, d, m, r, Ø
(Consonants after the initial consonant: ğ, d, m, r, Ø)

I. Sumerian ğ/ vs Turkic d/

1. **ad₄kur** 'ein opfergefass für Getränke' (Sumerian Luwian)
- ad₄k** 'içki kadehi' (Hs. S. 559; Nh. F. 370-8; 'çanak, kase, içki kadehi' (TZ. 145: 157-10; PdC.5; ttsZ. 289)
2. **giđ** '1. Entfernen' (D. 60)
- iđ-** 'salmak, göndermek, serbest bırakmak' (DLT, I, 210; KBİ, 181; **iy-** id.
3. **giđ** 'bad, stinking' (Prince, 142)
- iđ** 'koku, misk' (KBİ, 180); **yığ** 'koku' (DLT, III, 48)
4. **guđ** 'ox' (Grd. 362), 'Stier, Rind' (D.51), **gu** 'Rind' (MSL, III, 137)
- uđ** 'sığır, öküz' (DLT, I, 45, 346), 'sığır, (KBİ, 488); 'boğa' (KBİ, 488)
5. **đu₄ga** 'parfume' (MSL, IV, 23)
- yığıg** 'pis kokan, taaffün etmiş' (eusZ. 293); 'kötü kokan herşey')DLT, III, 12); 'kötü kokulu (şey), kötü kokan (şey)' (KBİ, 537)
6. **kađ** 'knüpfen' (MSL, III, 133); **kađ₄** 'binden' (D. 170), **kađ₈** 'festflügen' (D. 170)
- kaça-** 'annageln, befestigen'(CC.147-2; Mk.E.350; PdC. 395; **kadan-**'yerleşmek, pekişmek' (TTS, IV, 2157)
7. **kiđ₂** 'spanten' (D. 149), 'to split, to cut into pieces' (MSL, III, 167); **kuđ** 'to cut off' (Grd. 378)
- kiğ-** 'kıymak, öldürmek' (KTY, KT, Guney 6); **kıy-** 'kıymak' (KBİ, 253; TZ. 200)

8. **kuđim** 'silver or goldsmith' (D. 144)
kuyum 'kalıba dökme' (TZ, 213); (çç, 163, 13); 'çeyiz' (YTSz. 150), kuyum 'argent,'
kuyumçı 'orfèvre' (PdC), (Houtsma) id., **kuyma** 'herhangi bir madenden (çekiçle
döğme ile değil, eritilerek dökme ile) yapılmış havan, çırakman, çekiç gibi aygıtlar'
(Dlt, III, 174)
9. **nađ** 'sich niederlagen, beischlafen; sich lagern' (D. 168; MSL, III, 152)
yağ- 'yaymak, döşemek, sermek' (DLT, I, 15, 45); 'yaymak' (KBİ, 512)
10. **uđ** 'Zeit' (D. 104), 'time (in general)' (Grd. 425)
öđ 'zaman, vakit, mevsim, hava' (DLT, I, 44; II, 77); 'zaman, vakit' (KBİ, 351)
11. **uđ** '4. Sturm' (D. 104)
kaç 'kar fırtınası, insanı öldüren bora, tipi' (DLT, II, 223; III, 147), kay 'yağmur ile dolu'
(Ildr. 74; PdC. 413), 'yağmur, sağanak, bora' (YTSz. 131)
12. **uđi** 'sleep' (MSL, III, 67)
uği- 'uyumak' (DLT, I, 39; III, 2590; (KBİ. 488) krş. **uđ** 'uyku' (DLT, I, 46, 200)

II. Sumerian d/, - vs Turkic n/, -

1. **dugud** 'schwer' (MSL, III, 141)
yogun 'kalın, yoğun' (KBİ, 549), 'yoğun, şişkin, kalın' (DLT, 'III., 29), 'kalın, yoğun, kaba'
(EUSz. 301)
2. **kid₂** 'd₂kid₂=iŞAMAŞ, 'Sonne' (D. 149) krş. **hud, ud**
kün 'gün, güneş gündüz' (DLT, I, 69), 'güneş' (KBİ, 300)
3. **mud** 'blood' (Grd. 389)
kan 'kan' (DLT, I, 192; KBİ, 220)
4. **sipad** 'shepherd' Grd. 406), **siba** 'Hirt' (MSL, III, 143)
çopan 'köy büyüğünün (muhtarının) yamağı, gizir' (DLY, I, 402), 'çoban' (Mk. E. 136; Hs.
Şr. 2384; Nh. F. 318-16, 329-11; Çrh. 70; PdC. 290)
5. **sud₄** 'to be long, to lengthen, to prolong' (Grd. 408)
sun- 'uzamak, el uzatmak, uzanmak' (YTSz. 1945, sün- 'uzamak, usanmak' (YTSz. 196)
6. **tugdu** 'knot, tie' (Salonen 22)
tügün 'düğüm' (DLT, I, 400, 437) krş. 'düğümlemek, bağlamak' (DLT, I, 472)
7. **u₄(d)** 'day, time (in general)' (Grd. 427), 'Tag' (D. 104)
kün 'gün, güneş, gündüz' (DLT, I, 16), 'gün, gündüz' (KBİ, 3017)
8. **udu** 'sheep' (Grd. 427), udu, 'Schaf' (MSL, III, 111)
koñ '(<*koni) koyun' (ETY, KT, Kuzey Doğu), **koy** 'koyun' (KBİ, 273)
9. **zi(d)** 'truth, upright, just' (Grd. 433)
çin 'gerçek, gerçeklik, doğru' (EUSz. 617), **çin** id. (EUSz.) 63)
10. **şid** 'number, voting board' (MSL, V, 15); **şiti** 'Rechnung, Zahl' (MSL, III, 144)
san 'sayı, sayma, itibar etme' (DLT, III, 157); 'sayma, benzeme' (KBİ, 381)

III. Sumerian ũmũ vs Turkic ũK ũ

1. **amaş** 'Schafhürde' MSL, III, 145), 'ümfriedung, Stall' (D. 13)
agil 'ağıl, koyun yatağı; pisliği' (DLT, I, 65, 73)
2. **game** 'Magd' (MSL, III, 125; d. 45)

- eke** 'büyük kızkardeş' (DLT, I, 68), **eget** 'gerdek gecesi gelin için gönderilen hizmetçi kadın (DLT, I, 151)
3. **imma** 'two (Emesal), (Falkenstein 41)
- ikki** 'iki' (DLT, I, 182)
4. **umun** 'schwer, gewichtig' (D. 108)
- yogun** 'yoğun, şişkin, kalın' (DLT, 111, 29) 'kalın. yoğun, 'kaba' (EUSz. 301)
5. **umuş** 'discernment' (Grd. 428), 'Verstand' (D. 108)
- ukuş** 'anlayış' (DLT, 162); 'akıl, anlayış' (KBİ, 490)

IV. Sumerian r/ vs Turkic z/

1. **bur** 'to spread abroad, to disperse of (a thing)' (Grd. 336; MSL, III, 140, 170), 'undo (especially a specially a spell),' 'to make a hole' (MSL, III, 67), **buru** 'harvest (noun)' (Grd. 336)
- boz-** 'bozmak, yıkmak' (DLT, III, 8), **buz-** 'bozmak, yıkmak, harab etmet, viraneye çevirmek, darmadağın etmet' (KBİ, 118)
2. **gur₅** 'zerbrechen, zerschneiden, abtrennen' (D. 55)
- üz-** '(ip ve benzeri şeyleri) kesmek' (DLT, I, 165, 522), 'kesmek' (KBİ, 508), üztürmek 'üzdürmek, kopartmak' (DLT, I, 220)
3. **ñar** 'dig, dig quickly' (Prince, 176)
- kaz-** 'kazmak' (DLT, III, 10, 59) (KBİ, 231)
4. **mir** 'anger (Emesal)' (MSL, IV, 35)
- kız-** 'to be angry, cross, ill tempered; to be angry, vexed with,' 2. To get hot...(Rd. 661)
- kızga-** '(kul) kızıp uzaklaştırmak, kakımak' (DLT, III, 290)
5. **sar** 'schreiben' (MSL, III, 113), 'to write' (Grd. 403), **şar** id.
- yaz-** 'şaşmak, yanılmak, çözmek; yazmak' (DLT, I, 92; II, 20, III, 59, 111)
6. **sur** 'to squeeze, to press out (oil, juice)' (Grd. 408), **şur** 'pressen (öl)' (MSL, III, 97)
- süz-** 'süzme' (DLT, I, 450; II, 9); (KBİ, 412)
7. **şur** 'wild, decapitated (animal)' (Falkenstein, 29)
- yoz** 'vahşi; yavan, bayağı; zararh...' YTSz. 251), **yoza-** '(kısırktanbaşka) hayvan kısır kalmak' (DLT, III, 88)
8. **ur** 'liver, spirit, mood' (Grd. 429)
- öz** 'can, rush, gönül' (DLT, I, 45), 'yürek ve karın içindeki nesne' (DLT, I, 46)
9. **ubur** 'Weibliche Brust' (MSL, III, 145; D. 102), 'teats' (Grd. 426; Falkenstein, 26)
- köküz** > **kögüz** 'göğüs (EUSz. 114; KBİ, 274; DLT, I, 366) krş. **öbür** id. (Lessing 630)

V. Sumerian ş/ vs Turkic l/

1. **amaş** 'Schafhürde' (MSL, III, 145), 'ümfriedung, Stall' (D. 13)
- agıl** 'ağıl, koyun yatağı, hayvan pisiği' (DLT, I, 65, 73)
2. **aşsa** 'six' (Falkenstein, 41)
- altı** 'altı' (EUSz. 13)
3. **gişge** 'shadow' (EHG. 79)
- kölige** 'gölge' (DLT, I, 448; III, 1745; **kölike** id. (KBİ, 275)

4. **gişkim** 'willow' (MSL, IV, 20)
yığın 'ılgın ağacı, tamariska' (DLT, III, 37) **ılgın** 'tamarisk' (Rd. 501)
5. **tuş** 'seat, to sit' (MSL, III, 58); 'to sit' (Grd. 420); 'to dwell (in a place); to be settled down' (Grd. 423)
- ol-** 'bulunmak, kalmak, ikamet etmek, eğlenmek' (YTSz. 161)
6. **uş** '(II, 2, 3) 'Fundament' (D. 113)
ul 'duvar temeli' (DLT, I, 133), 'temel' (KBİ, 491)
7. **uş₂** 'dead, to die' (Grd. 431)
öl- 'ölmek' (DLT, I, 15, 38)

c. Kelime sonu: æ, g, m, ʋr/z.
(Word final: æ, g, m, ʋr/z)

I. Sumerian æ- vs Turkic an-

1. **mæ** 'I' (Grd. 386)
men 'ben' (KBİ, 309, DLT, I, 20)
2. **zæ** 'you (sg.)' (Grd. 431)
sen 'sen' (DLT, I, 36)
3. **şulpæ** 'Gott Sulpae' (Falkenstein, 29) krş. dilbat 'the Venus- star' (Prince)
çolpan 'çoban yıldızı' (TZ. 163); 'Zuhre yıldızı, çoban yıldızı' (Idr. 31); 'sabah yıldızı' (Ab. 247); 'Etoile blanche qui se montre vers l'aurore et sur laquelle se guident lecaravans' (PdC, 297)
4. **ulia** 'Grass, Futter, Pflanze' (D. 99)
ölen 'sulak yer, bataklık arazi' (EUSz. 150); 'ot, çayır' Mk. E. 275, 335); ' çimenlik' (Ab. 108); 'vert, emdroit riche En verdure, prairie' (PdC. 78); **ölenlik** 'çayır, otlak (TTSz. 550)

II. Sumerian g- vs Turkic ɳ-

1. **aşa(g)** 'field' (Grd. 326)
alan 'alan, düz ve açık yer' (DLT, I, 135)
2. **bulug** 'Grenze, Grenzegebiet' (D. 31)
buluñ 'köşe, bucak, zaviye' (DLT, II, 371); 'köşe, yön, taraf, cihet' (EUSz. 53)
3. **dag** 'daybreak, morning, dawn' (D. 43), 'hell, rein, glänzend' (D. 69)
tañ 'tan, sabah vakti' (DLT, I, 170; KBİ, 421)
4. **kalag** 'to be strong, to be vigorous, to have power' (Grd. 349), 'machtig, stark' (D. 141)
kalıñ 'kalabalık, çok sürü; kalın, kesif (DLT, I, 149; KBİ, 218), 'çok sürü; kalın, kesif (DLT, I, 149; KBİ, 218), 'çok, sayısız, sık, pek kalabalık, koyu' (EUSz. 162)
5. **nig** 'whatsoever' (MSL, III, 69), 'thing' (Grd. 397), **nigname** 'whatever' (MSL, IV, 30), **nignam** 'all sorts of things, everything' (Grd. 345)
neñ 'nesne, şey, mal' (DLT, I, II; KBİ, 328), 'eşya, nesne' (EUSz. 136)
6. **sig** 'Wool, body-hair' (Grd. 405), 'wolle' (D. 181)
yüñ 'yün, yün sümeği; pamuk' (DLT, III, 89), 'yün; (KBİ, 562)

7. **zalag** 'glänzen; hell' (D. 117)
yalıñ 'alev; yalçın, sarp, çıplak' (YTSz. 232), 'çıplak' (EUSz. 282, KBİ, 518; DLI, III, 373),
yalıñ 'alev' (EUSz.282; KBİ, 517; DLT, III, 23); 'çıplak'

III. Sumerian m- vs Turkic K-

1. **alim** 'Steppentier, Widder' D. 13)
elik 'geyik' **elik kiyik** (ETY, Ir. 97, II, 90), 'geyik' (At. Hk. 456, XVIII), 'ceylan' (ldr. 10),
'dağ keçisi, yabankeçisi' (KBİ, 146)
2. **alim** 'König' (D. 13)
ilig 'hükümdar' (KBİ, 194); 'hükümdar, kiral' (EUSz. 92)
3. **dilim** 'Schale, Napf' (D. 84), **dilib** 'Schopf' (MSL, III, 117)
yalıg 'at yelesi' (DLT, II, 327; III, 13, 14)
4. **garim** 'Fluss-Aue' (MSL, III, 109)
ar(ı)k 'ırmak, ark, germeç, kaş, kanal' (DLT, I, 65)
5. **izim** 'hess'(D.133), 'Feuer,Hitze, heiss'(MSL,III,132;IV, 36)
isig 'sıcak' (DLT, I, 72); 'sıcak, sıcaklık, iltifat' (KBİ, 201)
6. **kurum₆** 'food-ration, food supply' (Grd. 379)
azuk 'azık, yiyecek' (KBİ, 50; DLT, I, 7, 16)
7. **nurum** 'Licht' (D. 170)
yaruk 'ışık, aydınlık; parlak' (DLT, I, 46), 'aydınlık, parlak' (KBİ, 527)
8. **şurum** 'a cattle stable' D. 201)
sürüg 'sürü' (KBİ, 412; EUSz. 2145)
9. **um** 'Mutter' (D. 107)
ög 'anne' (ETY, BK, D, 63; EUSz. 146)

IV. Sumerian çʽr/z vs Turkic çr/çʽ

1. **dingir** 'Gott' (D. 84), 'god' (Grd. 341)
teñri 'Tanrı' (DLT, I, 53, 68), 'gök, sema' (DLT, III, 377)
2. **dubur** 1. 'Hode' (D. 78)
yumru 'top gibi yuvarlak' (Mn. Gz. 78, v5), **yumrı** 'yumru' (TZ, 34, 69; Mk. E. 238), krş.
yumurtga 'yumurta..... insanların ve hayvanların taşakları' (DLT, II, 313)
3. **nunuz** 2. 'bead' (Falkenstein, 29)
yinçü 'inci; cariyeye (DLT, I, 273), **yinçü** 'inci' (KBİ, 545), yünçü id. (KBİ, 562)